

Združenje Sever – vojni veterani v slovenski policiji

Uvodna razmišljanja

Najbolj tipična funkcija države je varnost, ki se najvidneje kaže v funkciji zagotavljanja javnega reda in miru. Ob tej tradicionalni dejavnosti državne uprave pa vsaka družba ščiti tudi vrednote, ki so ji lastne in so kakor koli dejansko ali potencialno ogrožene. Vlogo tega dejavnika varovanja opravlja na eni strani policija, na drugi strani pa tudi drugi varnostni mehanizmi.

Policije kot dela državne uprave ni moč ločevati od politične oblasti, za katero in v imenu katere opravlja določene naloge. Vedno in povsod je od nje odvisna, marsikdaj se z njo manipulira. Na drugi strani tudi ta institucija lahko povratno vpliva na svojega delodajalca ali kot oblika podpore posameznemu lobiju ali kot skupina pritiska. Vsekakor pa je policija najbolj politizirana nadzorstvena dejavnost, ki je pomembno odvisna od političnih in drugih impulzov od zunaj kakor tudi od stabilnosti ali nestabilnosti notranjih odnosov, njenega organiziranja in vodenja.

Slovenska policija v svoji preobrazbi mukoma išče lastno identiteto ter legitimnost svojega delovanja, in to tako v odnosu do oblasti kakor tudi v odnosu do javnosti. Ta preobrazbeni proces je večplasten in poteka na normativni ravni dokaj hitro, na ravni miselne preobrazbe policistov pa se bomo še dolgo časa srečevali z voluntarizmom, amaterizmom, emocionalnostjo in podobnimi zavorami, ki bodo zavirali preobrazbo policije iz policijske uprave v eno od javnih služb. Zavore sproža država, ki ne uspeva vzpostaviti učinkovitega in sklenjenega kroga družbenega nadzorstva (subjekti tega nadzorstva pa so ob policiji še nadzorni in inšpekcijski organi, pravosodni organi itd.). Cokla v preobrazbi policije pa je tudi v »policijskem samoljubju«, ki dobiva v veteranskem združenju Sever že značilnosti narcisoidnosti.

Veteranska organizacija: združenje delavcev organov za notranje zadeve, ki so sodelovali pri osamosvajanju Republike Slovenije

Omenjeno združenje je bilo ustanovljeno na podlagi zakona o društvih.¹ Ime društva je Združenje Sever.² Gre za prostovoljno in nepolitično združenje pripadnikov organov za notranje zadeve kakor tudi prostovoljcev, ki so bili udeleženci vojne za Slovenijo. Pri prostovoljcih so mišljeni tisti posamezniki, ki so sodelovali z organi za notranje zadeve pri dejavnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali pa so bili s svojimi dejavnostmi neposredno vključeni v vojno za

* Dr. Andrej Anžič, Visoka šola za notranje zadeve v Ljubljani.

¹ Zakon o društvih, Uradni list št. 37/74 in 42/86.

² Društvo ima svoj statut, ki je bil sprejet na ustanovni skupščini združenja 26.3.1994.

osamosvojitve Republike Slovenije. Člani združenja torej niso samo policisti,³ temveč so lahko tudi drugi državljani Republike Slovenije, ki so s svojimi dejanji in storitvami pomagali pripadnikom organov za notranje zadeve, in to od 1. 12. 1989 pa do 26. 10. 1991. Tujec pa lahko po sklepu skupščine združenja pridobi naziv častnega člana.

Združenje ima ime po znani akciji »Sever«, ki so jo izvajali pripadniki organov za notranje zadeve pri preprečitvi »mitinga resnice« 1. 12. 1989 v Ljubljani. Je prostovoljno nepolitično združenje vseh udeleženk in udeležencev vojne za Slovenijo, ki so kot pripadniki organov za notranje zadeve ali kot prostovoljci sodelovali z organi za notranje zadeve pri dejavnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali pa so bili s svojimi dejavnostmi neposredno vključeni v vojno za osamosvojitve Republike Slovenije.

Če upoštevamo te določbe, ki so opredeljene v 1. členu Statuta Združenja Sever, potem lahko postavimo domnevo, da v slovenski policiji deluje veteransko društvo. Izvor besede veteran izhaja iz francoske besede veteran, kar pomeni: odsluženi vojak ali uradnik. Etimološko izhaja beseda iz besede vetus – kar pomeni star, nekdanji. Veteran (Verbinc, 1982) tudi pomeni star, doslužen vojak, zlasti vojni borec ali pa preizkušen bojevnik. Veteran (Grad-Škerlj-Vitorovič, 1991) se pojmuje tudi kot: nekdanji bojevnik, demobilizirani vojak itd. ali pa kot »udeleženec vojne« (Duden, 1990).

Združenje Sever je torej združenje odsluženih, starih vojakov in nekdanjih bojevnikov, kar še posebej lahko razberemo iz prvega dela 1. člena: »je prostovoljno in nepolitično združenje vseh udeleženk in udeležencev vojne za Slovenijo, . . .« Če uporabimo za te udeležence in udeležence vojne tujko, so to torej veterani.

Združenje Sever je pravna oseba in deluje na območju Republike Slovenije s sedežem na Ministrstvu za notranje zadeve v Ljubljani, Štefanova 2, ter ima svoj žig, znak in prapor. Združenje ima svoje domoljubne (npr.: organizira spominske svečanosti ob posameznih obletnicah, organizira proslave . . .), strokovne (npr.: organizira razne oblike strokovnih srečanj na temo posameznih dejavnosti in dogodkov med demokratičnimi procesi v Sloveniji . . .) in družabne (npr. organizira družabna srečanja, izlete, športne in druge prireditve . . .) namene, naloge in cilje. Poleg teh pa ima še tiste cilje in naloge, ki jih lahko uvrstimo med politične. Z njimi lahko dosega posebno politično težo z vplivi in pritiski na politiko. Skupaj z drugimi dejavniki lobiranja lahko v Sloveniji, ki kot država še ni vzpostavila ne pravnega reda, ne pravnega sistema, kjer odnosi med vejami oblasti ostajajo nedorečeni in kjer še ni ne politične in ne varnostne kulture, povzročijo posebno zmedo, ki bo imela ali celo že ima značilnosti nelegalnega in nelegitimnega. Dva namena oziroma cilja in naloge združenja sta takšni, in sicer: »daje pristojnim organom predloge za podelitev odlikovanj in priznanj članom, ki zaradi svojih zaslug v času demokratičnih procesov v Sloveniji in priprav ter neposrednih aktivnosti v vojni za Slovenijo to »zaslužijo« ter še naloga in cilj »na demokratičen in dostojanstven način uveljavlja svoje interese pri državnih organih Republike Slovenije«. V prvem primeru bo Združenje Sever, ali natančneje eden od njegovih organov, določil, kdo od članov zasluži priložnost, da se da pristojnim organom predlaga za podelitev odlikovanj in priznanj. Merila za podelitev odlikovanj in priznanj so sicer normativno urejeni in znani, konkreten izbor pa je prepuščen subjektivnim ocenam zaslužnosti, ki jih bo določal ta organ. Drugega namena, ki je opredeljen kot cilj in naloga »demokratično in dostojanstveno uveljavlja intere-

³ Širitev članstva še na druge kategorije državljanov ni »dobra« volja policistov, temveč zakonska obveza po Zakonu o društvih.

se pri državnih organih«, pa ni mogoče v celoti prepoznati, identificirati in nesporno tolmačiti. To zlasti zato ne, ker kot takšne dopuščajo možnost izražanja različnih interesov do različnih subjektov na različne načine in na različnih ravneh. Poleg tega je v našem slovenskem prostoru demokracija na načelni ravni deležna polnega konsenza. Toda takoj, ko se poudari vprašanje obstoja ali pa uresničevanja določenih interesov, zahtev, pričakovanj ali pa pravic, v konkretnih primerih ta splošen konsenz praviloma izgine, pomisleke o demokraciji pa sproži tisti, ki mu svojih interesov ni uspelo uveljaviti skladno s svojimi zahtevami ali pričakovanji.

Te interese je moč kot nepolitične opredeliti zgolj na deklarativni ravni. V praksi pa imajo lahko še kako vidno političnost, še zlasti zato, ker sta članstvo kakor tudi vodstvo združenja pretežno sestavljena iz policistov. Ti so organizacijski in funkcionalni del državne uprave, ki ima v razmerju do vlade, pa tudi do drugih vej oblasti, vedno tudi določen interes. Ta je izkazan z monopolom vplivanja, ki ga imajo v »notranji« zakonodaji ter pri ustvarjanju, vodenju in usmerjanju varnostne politike.⁴

Ministrstvo za notranje zadeve opravlja pomembno funkcijo varnostnega sistema z zagotavljanjem varnosti s preprečevanjem in odpravljanjem ogrožanja temeljnih vrednot, določenih z ustavo in zakoni. Razumljivo je, da imajo pri tako pomembnem državnem organu vse njegove asociacije (sindikati, Združenje Sever, združenje šefov⁵...) določeno specifično težo in moč vplivanja tudi zunaj svojih ožjih delovnih okolij.

Združenje Sever je imelo že ob ustanovitvi okoli 1200 članov, leto dni po ustanovitvi pa že okoli 2000 članov. Formalno vzeto je samo ena od množice društev na območju Republike Slovenije, tako kot npr.: društvo copatarjev itd. Zdrži samo formalistična primerjava – v obeh primerih gre za društvi, ki morata zadostiti zahtevam zakona o društvih. Vse druge primerjave pa niso več mogoče, pa najsi gre za število članstva, njegovo vplivnost, sposobnost lobiranja, obseg materialnih in finančnih sredstev itd.

Združenje Sever bi lahko ob svojem ustreznem strokovnem in ambicioznem vodstvu samoiniciativno sodelovalo pri oblikovanju ciljev in mehanizmov ter izpeljavi državne varnostne politike. Na ta način bi uveljavilo le svoje statutarne cilje in naloge, da »demokratsko in dostojanstveno uveljavlja svoje interese pri državnih organih Republike Slovenije.« V tem primeru lahko odigra vlogo skupine pritiska, lobija itd. Z njim pa se lahko tudi manipulira.

Če je vodstvo usmerjeno v tradicijo in udobje, pa se lahko zgodi, da se združenje postopoma preoblikuje v dejavnost, podobno nekdanjim socialističnim sindikatom, ki bo organiziralo prijateljska srečanja, proslave ter spominske svečanosti.

Omenjene kombinacije so ta trenutek še vedno na ravni hipotetičnega, toda kljub temu na področju možnega, dosegljivega in uresničljivega. Družbena praksa agresivnega lobiranja ob povsem neurejenih in odsotnih pravilih iger, neučinkovitem družbenem nadzorstvu in pomanjkljivem pravnem redom in sistemom vzbuja pri policistih občutek nemoči ter potrebo po dejavnostih, ki bi to stanje preseglo. Za nekatere lahko takšen azil postane tudi omenjeno združenje, ki daje možnosti aktivnejšega poseganja in vplivanja na organe oblasti.

Možna pa je seveda tudi obratna situacija, tokrat kot reakcija iz širšega družbe-

⁴ Temeljna izhodišča nacionalne varnosti, nacionalne varnostne politike in nacionalnega varnostnega sistema kakor tudi varnostne programe z nosilci, ukrepi in dejavnostmi sicer sprejema državni zbor. Toda na njihovo vsebino kakor tudi na obliko, pomembno vplivajo tudi subjekti varnostnega sistema v ožjem smislu. Med njimi pa je Ministrstvo za notranje zadeve ne samo zaradi največjega števila zaposlenih zagotovo najvplivnejše pri tovrstnih odločitvah državnega zbora.

⁵ Združenje je še v ustanavljanju, njegovi člani pa bodo lahko vodilni in vodstveni delavci.

nega okolja. V politiki ali kakšnih drugih interesnih združenjih se lahko oblikuje lobiranje, in sicer kot proces, pa tudi kot sredstvo za doseg ciljev, uperjeno zoper policijsko delovanje nasploh ali pa kot prizadevanja za opustitev določenih policijskih dejavnosti.⁶

Vse omenjene situacije pa poudarjajo sicer že dolgoletno in za vse sisteme znano dilemo in vprašanje: koliko je policije v politiki in koliko je politike v policiji? Sam odgovorjam načelno: toliko je je ene v drugi, kolikor to želi, hoče in dopušča politika. Je več in ne manj, temveč prav toliko.

V iniciativnem odboru za ustanovitev Združenja Sever so bili trije najaktivnejši člani policisti, ki so po izobrazbi vojaki, saj so končali vojaško akademijo. Tudi predsednik združenja je policist, ki si je pridobil akademsko vojaško znanje in izobrazbo. Ta in druga dejstva niso sicer nujno vplivala na organizacijo in funkcijo združenja, kljub temu pa zahtevajo iskanje odgovorov na nekaj vprašanj. Katere okoliščine so narekivale razmišljanja o ustanovitvi veteranske organizacije v policiji? Ali policija organizacijo vojnih veteranov sploh potrebuje? Ali ni bolj smotrno, bolj evropsko in civilizacijsko, da imamo le veteransko organizacijo(-je), ki je(so) zunaj organov za notranje zadeve? Kakšni so odnosi med »vojaškimi« in »policijskimi« veterani? Kako si bosta združenji razdelili članstvo? Kako je Združenje Sever usklajeno z evropskimi policijskimi standardi? S katerimi združenji in organizacijami zunaj države se bo Združenje Sever povezovalo? itd.

Vprašanj in dilem je cela vrsta. Poskušal bom podati zgoščen odgovor in lastno videnje problemov, dilem in zagat. Dejstvo je, da je bilo prvo ustanovljeno združenje veteranov vojne za Slovenijo.⁷ Po statutu tega združenja lahko članstvo pridobi udeleženec priprav in dejavnosti v vojni za Slovenijo, ki je državljan Republike Slovenije in je od 17.5.1990 do 26.10.1991 ne glede na čas trajanja udeležbe dejavno opravljal naloge pri pripravah in v vojni za Slovenijo. Med raznimi posamezniki iz strukture narodne zaščite, civilne zaščite, državnih organov, podjetij itd. postane član združenja lahko tudi pripadnik policije. Obdobje pred, med in po sprejetju omenjenega statuta je obdobje ne samo slabih, temveč že kar konfliktnih odnosov med organi za notranje zadeve in med Ministrstvom za obrambo.⁸ Vzroki za takšno stanje so bili na eni strani normativno neurejeno področje dela, še zlasti ministrstva za obrambo, posebej njegovega varnostnega organa, in na drugi strani so vzroki pri ministrih, ki niso upoštevali svoje kolektivne in individualne odgovornosti članov vlade, na tretji strani porajajoči populizem v družbi, na četrti strani odsotnost politike in varnostne kulture, na peti strani osebnostno in strokovno nedorasli izvajalci določenih varnostnih dejavnosti, na šestih, sedmi, osmi in deveti strani pa še in še kaj. Posledice teh vzrokov so bile vse pogostejše afere, škandali, odsotnost pravnega reda, odsotnost učinkovitosti, razraščanje deviantnosti, neustrezna reakcija državnih organov, izgubljanje ugleda in moči države. Sodim celo, da je do vseh afer glede na omenjene vzroke moralo priti in smo jih nekateri celo napovedovali.

⁶ Tu mislim zlasti na problem posebnih sredstev in delovnih metod. Pri tem ne mislim na tiste teoretike in praktike, ki s strokovnimi in znanstvenimi nagibi in argumenti zahtevajo spoštovanje ustavne določbe, da so človekove pravice lahko omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ustava. Bistveno za te omejitve je, da so izjemne narave in da morajo biti natančno določene. Ustava zakonodajalcu predpisuje merila in nekatera področja, kjer je te omejitve mogoče uveljavljati: javna varnost, javni red, obramba in varnost države itd. Tudi sam zagovarjam stališče, da je pri vsakokratni opredelitvi tega ustavnega pooblastila pri zakonodajnem postopku potrebna skrbna in natančna presoja, da ne bi bilo preširoko pojmovano ali celo zlorabljeno. Gre torej za tiste posameznike, ki se brez moči argumentov zavzemajo kar nasploh za ukinitve posebnih metod in sredstev dela. Realizacija takih zahtev bi privedla v splošen družbeni kaos.

⁷ Statut tega združenja je bil sprejet na ustanovnem zboru v Ljubljani, 10.10.1993.

⁸ Memoarska literatura, ki jo pišejo in izdajajo nekdanji policijski in obrambni veljaki, to trditev žal potrjujejo (npr. cit.)

Zdi se, da se je iniciativni odbor za ustanovitev Združenja Sever zaradi tako slabih odnosov z Ministrstvom za obrambo, ki je bilo »pokrovitelj« Združenja veteranov vojne za Slovenijo, kakor tudi zaradi uglednih, interesnih in samoljubnih nagibov odločil ustanoviti lastno policijsko združenje »vojnih« veteranov. Če pa že drugega ne, je Združenju Sever uspelo konkurenčni »vojaški« veteranski organizaciji odvzeti pomemben del potencialnih članov – policistov.

26. 3. 1994 je prišlo v Novem mestu do ustanovitve še ene »borčevske« organizacije, tokrat policijske veteranske organizacije Združenja Sever. Statuta obeh veteranskih organizacij sta si vsebinsko močno podobna, skoraj enake so naloge in cilji, iste pa so tudi ciljne skupine možnih članov. Razlika je pretežno v tem, da imajo kandidati za članstvo v Združenju Sever več časovnega prostora za uveljavitev svojega »borčevskega« statusa (od 1. 12. 1989 do 26. 10. 1991), člani Združenja veteranov vojne za Slovenijo pa imajo krajši staž (od 17. 5. 1990 do 26. 10. 1991).

Vsa omenjena dejstva, predvsem vloga policije kot ene od javnih služb, ki bo javno varnost pojmovala kot dobrino, dostopno v enakem obsegu vsem državljanom tako, da jo bo zagotavljala takrat, ko bodo ogrožene človekove pravice in svoboščine ali pa dobrine celotne družbe, izključujejo obstoj veteranske organizacije v policiji. Policiji takšno združenje v prihodnosti lahko celo škoduje, ker z njim priznavajo, da so bili policisti bojevniki, ki bodo to tradicijo organizirano, usmerjeno in aktivno negovali še vnaprej. Menim, da je že čas, da se začne policija odzivati na odklonskost z ustrežno organizacijsko, intelektualno, funkcionalno in sistematično, v javno varnost naravnano dejavnostjo. Kar zadeva policijo, bo v prihodnje bistvenega pomena povečanje storilnosti in omejevanja administriranja (Pečar, 1993 – 23). Ko govorimo o storilnosti, ni mišljen povečani obseg dela tako, da se zahaja na področje dela in odgovornosti drugih organov (npr. Ministrstva za obrambo...), temveč je mišljena učinkovitost na javnovarnostnem področju v odnosu do stroškov. Prav je torej, da policija prodaja oziroma na trgu ponuja storitev, ki je konjunktura in konkurenca – to je varnost.⁹ Obvladovati mora tisti know-how, ki jo dela v javnosti prepoznavno in je pravzaprav istovetenje z delom, značilnim za policijo. V tem primeru ni nobene potrebe, da bi se bala svoje razvidnosti, ki je v pravni državi neizogibna, in borčevskih tradicij, kar lahko policijo samo odvrača od njenega tradicionalnega družbenega poslanstva. V posebnih okoliščinah pa takšna usmeritev lahko privede tudi do militarizacije policije.

Policijsko veteransko organizacijo pa je možno problematizirati tudi z vidika nekaterih mednarodnih standardov, npr. Deklaracije o policiji, ki jo je leta 1979 sprejel Evropski svet. Ta deklaracija opredeljuje vlogo policije v vojni, in sicer v poglavju C, točke C1 do C7. Vsebina najpomembnejših točk je:

C1 Med vojno in okupacijo mora policist nadaljevati z opravljanjem svojih nalog zaščite oseb in premoženja v interesu civilnega prebivalstva. Ne sme torej imeti statusa bojevnika (borca), določbe tretje Ženevske konvencije (12.8.1949), ki se nanašajo na ravnanje z vojnimi ujetniki, zanj ne veljajo.

C2 Določbe četrte Ženevske konvencije, ki se nanašajo na zaščito civilnih oseb v vojnem času, veljajo za civilno policijo.¹⁰

C3 Okupacijska oblast nima pravice policistom nalagati nalog, ki niso omenjene v 1. členu tega poglavja.

⁹ V to ponudbo razumljivo ne uvršča tistih nalog, ki jih Ministrstvo za notranje zadeve mora opraviti po Zakonu o notranjih zadevah (Zakonu o policiji in drugih zakonih, ki so podlaga za delovanje policijskega sistema).

¹⁰ Te določbe pa ne veljajo za vojaško policijo.

C4 Ob okupaciji policist ne sme: sodelovati pri dejanjih, ki so naperjena zoper člane uporniških gibanj, sodelovati pri izvajanju ukrepov, katerih cilj je vključevanje prebivalstva v vojaške namene ter za varovanje vojaških objektov.

C5 Če policist med sovražno okupacijo izstopi iz policije, ker bi bil prisiljen izvajati nezakonite ukaze okupacijske vlade, kakršni so zgoraj navedeni, v nasprotju z interesi civilnega prebivalstva, mora biti ponovno sprejet v policijske vrste, kakor hitro je okupacije konec, ne da bi izgubil katero koli pravico oziroma prednost, ki bi mu pripadala, če bi bil ves čas vključen v policijske vrste.

C6 Niti med okupacijo, niti po njej ne more biti policist v nobenem primeru predmet kazenskega ali disciplinskega postopka, če je v dobri veri izpolnil ukaz oblasti, ki je bila v tistem trenutku za to pristojna, izpolnjevanje ukaza pa je bilo po predpisih v policijski pristojnosti.

C7 Zasedbena oblast ne sme disciplinsko ali sodno ukrepati zoper policiste, ki so pred okupacijo izpolnili ukaze pristojne oblasti.

Deklaracija sicer ni pravni akt, ki bi predvideval ratifikacijo posameznih držav. Je zgolj moralno zavezujoč oziroma priporočljiv dokument, ki pa ima svojo posebno težo tudi glede na Ustavo Republike Slovenije, ki pravi, da morajo biti »zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo«. ¹¹ Hkrati pa ne kaže pozabiti na dejstvo, da je Republika Slovenija formalna članica Sveta Evrope od 14.5.1993 leta. To seveda ne pomeni, da bi morali nekritično sprejemati ali ratificirati vse protokole in konvencije. Kar nekaj je takšnih, za katere trdim, da bi do njih lahko imeli bolj kritičen in zadržan odnos. Narobe je to, da Slovenija še do nobenega tovrstnega mednarodnega akta ni izrazila resnejšega zadržka. To je gotovo posebna slabost, ki lahko kaže na možnost našega hlapčevstva ali pa tudi nezainteresiranosti. Takšne države nam mednarodna skupnost ne bo štela k prednostim.

Zagotovo bi bili po mnogih letih od njenega sprejetja kritični npr. do Deklaracije o policiji. Tu bi lahko imeli glede na poznavanje dogajanj na tleh nekdanje države do tega evropskega priporočila kar nekaj pripomb. V načelu kaže sprejeti načelo, da policist tudi med vojno in okupacijo nadaljuje z izvajanjem svojih policijskih nalog pri zaščiti oseb in premoženja. Žalostni primeri vojne na Balkanu kažejo dejstvo, da je najbolj trpelo civilno prebivalstvo v tistih okoljih, v katerih policija ni bila prisotna ali pa se je umaknila.

Povsem kaže sprejeti tudi določbo, da policist ne sme imeti statusa borca, kajti on ni vojak, temveč javnovarnostni delavec. Večina preostalih določb pa je utopijska in bolj plod želja, hotenj in prizadevanj, ki z realnostjo nikoli ni in nikoli ne bo mogla biti usklajena. Utopična so takšna razmišljanja zato, ker temeljijo na znatnem prepričanju o simbiozi med policijo zasedene države in vojaško (politično) zasedbeno oblastjo. V realnosti bi vsaka okupacijska oblast za zagotovitev svojih ciljev oblikovala lastno represijo, »domačinom« pa bi namenili izključno funkcijo pomožnih policijskih sil z obveznostjo lojalnosti. Zasedbena oblast bi torej opravila temeljito čiščenje policijskega aparata in sistema, ki ne bi imel nobene podobnosti več s predhodnim sistemom. Prakse vseh dosedanjih okupacijskih sistemov, pa najsi so ga uporabljale države z demokratično tradicijo ali enopartijske države, to trditev potrjujejo. Seveda so se razlikovale med seboj pri uporabi metod in sredstev dela, toda motivi in cilji so si bili močno podobni.

Sprejemljiva pa je določba deklaracije, da ob vojaških spopadih policisti v njih ne sodelujejo. Takšno nesodelovanje policistov je sicer opredeljeno še z drugimi

¹¹ Ustava RS, Uradni list RS, št. 33/91, čl. 8 in 153.

mednarodnopravnimi rešitvami. Nacionalno pravo vsake države pa mora razne deklaracije, konvencije itd. uskladiti s svojimi nacionalno-varnostnimi interesi in politiko.

In kakšna je bila vloga policistov v dogodkih leta 1991?

V njih je bila zelo dejavno vključena slovenska policija. Če sprejmemo trditev, da je v tem času prišlo do vojne, potem lahko sprejmemo tudi trditev, da so bili policisti v njej tako borci kakor tudi varnostniki.

Če pa sprejmemo načelo, da dogodki tega leta niso bili vojna, temveč le »tankovska demokracija« nekdanje države in njene armade, potem lahko tudi sprejmemo trditev, da policisti niso bili borci, temveč zgolj varnostniki, ki so varovali ne samo življenja in premoženje ljudi, temveč so predvsem tudi legitimno zavarovali voljo več kot 90 % slovenskih državljanov po samostojni državi. Ne glede na to, kako ocenimo te dogodke, je pri opredelitvi vloge policije v njih treba ločevati domoljubne, moralne in politične potrebe in interese od strokovnih utemeljiteljev. Kar zadeva prve, ni nobenega dvoma, da bi se državljani Slovenije še z večjim odstotkom kot leta 1990 izrekli za neodvisno državo. Nobenega dvoma tudi ni, da bi policisti v podobnih dogodkih kot leta 1991 ponovili svoje dejavnosti. To so dejstva, ki jih pri ogrožanju naših temeljnih vrednot ne bi spremenilo niti dejstvo o izredno nizkem zaupanju državljanov v politične stranke, ki večinsko gledano še vedno niso državotvorne.

Ne glede na to, ali sprejemamo o dogodkih leta 1991 prvo ali drugo različico, po kateri so bili policisti bojevniki ali pa le varnostniki, danes ni nobene potrebe po vojnih veteranih v policiji. Če so v tistih razmerah policisti že bili bojevniki, je bilo to zato, ker je prav to od njih pričakovala ne samo oblast, temveč tudi plebiscitarna volja naroda. Šlo je za usodne odločitve, v katerih je odločitev, da se bodo policisti tudi bojevali, še najmanj grešna. Toda ko so minili razlogi za opredelitev tudi takšnega statusa policista, ni nobenega strokovnega, civilizacijskega ali drugega racionalnega razloga za negovanje borčevskih tradicij policistov v Združenju Sever.

Če pa policisti leta 1991 niso bili bojevniki, potem pa je razlogov za borčevsko organizacijo v policiji še manj kot v prvem primeru. Kakor koli stvari obračamo, vedno se bodo obrnile tako, da bodo opozarjale, da Združenje Sever policiji Republike Slovenije ne bo dajalo ne domačega in ne mednarodnega ugleda in zaupanja. Preprosto povedano, takšno združenje ni potrebno. Treba pa je razvijati dejavnosti, ki bodo dajale tistim izjemnim dogodkom v letih 1989 – 1991 potreben moralni, emocionalni in politični pomen, očiščen frazeologije, politiziranja, zahtevkov po plačilu za storjene storitve ali pa osebnih političnih predstavitev. Dogodki bodo trajno segli v narodov zgodovinski spomin le s sporočilom in vrednotenjem stroke in znanosti. Memoarska literatura bo v večini primerov zavzela mesto »komisarjevskih zapiskov«.

Zavzemam se torej za samorazpustitev Združenja Sever. Policisti in drugi njegovi člani imajo vse možnosti delovanja v Združenju veteranov vojne za Slovenijo. Ob borcih za severno mejo (teh že skoraj ni več), ob borcih NOB (čez nekaj časa jih ne bo več), bo tako združenje veteranov vojne za Slovenijo ostalo tisto združenje, ki bo nadaljevalo slovensko veteransko tradicijo. Zato je prav, da se v njem povezujejo vsi, ki imajo možnosti povezovanja glede na statutarne določbe združenja. Ta veteranska organizacija se bo lahko tudi mednarodno povezovala, v primerjavi z Združenjem Sever, ki bo svojo sestrsko organizacijo v svetu (s člani policisti, ki so udeleženci in udeleženke vojne) zelo težko našla. Slovenska policija stoji pred velikimi strokovnimi in drugimi izzivi ter mukoma išče lastno identiteto

in legitimnost tako v odnosu do politične oblasti kakor tudi do javnosti. Svoje kadrovske potencialne naj rajši usmerja v iskanje ustreznih rešitev na poti lastnega prehoda. Svojo vlogo in izkušnje v dogodkih leta 1991 naj vnaša v učne programe svojih šol. Policijskemu sindikatu naj razpuščeno Združenje Sever prepusti domoljubne, družabne in nekatere druge dejavnosti. Združenje Sever ima tudi finančne posledice za Ministrstvo za notranje zadeve, ki pa še niso bile ovrednotene: npr. izguba delovnega časa na sestankih skupščine in drugih njegovih teles, stroški telefonov, zvez, avtomobilskih povezav, odsotnost z dela zaradi sej in sestankov itd. Sicer pa je res, da se združenje financira s članarino, dotacijami itd.

Sklepna razmišljanja

Policija je in še dolgo bo pomembna sestavina državnega varnostnega sistema z neposredno odgovornostjo za varnost. Pretežno je odvisna od prava, ki v osnovi opredeljuje njeno dejavnost. Toda še vedno ne v celoti! V določenem obsegu in v različnih okoliščinah na njeno usmeritev in dejavnosti delujejo tudi neformalni strankarski vplivi kakor tudi vplivi, namigi in navodila iz raznih in različnih lobiističnih okolij in skupin pritiskov. Ta ugotovitev velja tudi za slovensko policijo, ki nikakor ni imuna do teh in takih pojavnih oblik politizacije. Te pojavne oblike so očem javnosti bolj ali manj skrite, dogajajo se za odrom, za katerim režiserji postavljajo na določena mesta v policiji ljudi, ki ustrezajo ne samo kadrovskim, temveč predvsem tudi konkretnim političnim merilom. Gotovo je, da takšno vplivanje nima formalnopravne osnove in ga je zato težko identificirati, razvrstiti in razčleniti. Takšno neformalno delovanje na podobo policije nima svoje institucionalizirane podobe in ni nujno negativno. V takšnih političnih razmerah, kot jih imamo trenutno na Slovenskem, kjer niso postavljena pravila iger političnega boja, sprožanja in razreševanja konfliktov, pa je takšno vplivanje večkrat problematično ali pa sporno. Tudi zaradi možnosti povratnega vplivanja policije na tiste, ki poskušajo oblikovati njeno organizacijsko ali funkcionalno raven.

Proučevanje teh odnosov zahteva tako splošnoteoretični kakor tudi posebni teoretični pristop. S splošnim teoretičnim pristopom bi lahko zavrnili pretirano usmeritev proučevanja zgolj določenega pojava (npr. neformalno vplivanje na policijo) ter dosegli primerjavo in empirično generalizacijo. S posebnim teoretičnim pristopom pa bi proučili bistvene značilnosti posameznih pojavov (npr. vplivi političnih strank, vplivi lobijev, oblike vplivanja zlasti na kadrovsko sestavo itd.).

Policija je gotovo tudi pomemben element usmerjanja družbenih odnosov, čeprav ne bo nikoli povsem lasten in samostojen od politike neodvisen mehanizem. Na močnejše poskuse svoje politizacije bo policija uspešno odgovorila le s profesionalizacijo poklica ob hkratni demilitarizaciji in pridobljenim ugledom v javnosti. To bo hkrati tudi njeno samolegitimiranje in verifikacija njene legitimnosti tako pred državo kakor tudi pred civilno družbo.

Negovanje »borčevskih« tradicij v javnovarnostni službi, ki želi vzpostaviti takšen policijski sistem, ki bo učinkovit, racionalen in nadzorovan ter enako usmerjen k vsem ljudem, zagotovo ne prispeva k »civilnemu« obrazu policije. Hkrati je to tudi povsem nepotreben strošek, obenem pa člane združenja odvrča od izvajanja nalog javne varnosti. Slovenska policija bo brez teh bojovniških kompleksov lažje vstopala v evropske policijske povezave in lastno preobrazbo. Evropa ima pri tem globalne interese pri vzpostavljanju novega svetovnega reda, spoštovanja mednarodnega prava, obrambe človekovih pravic in načel predstavniške

demokracije (Jannuzi, 1994 – 14). V teh globalnih interesih mi ni uspelo zaslediti priporočil, naj državne policije ustanovljajo veteranske organizacije. Celo obratno! Implicitno, neke pa celo eksplicitno se priporoča, naj policisti v vojni nimajo statusa bojvnika. Res je, da pri tem ne gre za pravne norme, ki bi Slovenijo zavezovale k njihovem sprejemanju. Enako pa tudi ni dobro, da s tako pomanjkljivo samozavestjo in nepotrebno dozo strahu in strahospoštovanja, nekritično ratificiramo konvencijo in druge mednarodne dokumente. Pri tem pa sploh nimamo nikakršnih pomembnejših pripomb ali pomislekov. Zdi se mi, da bi lahko Slovenija Evropo seznanila z izkušnjami, ki jih ima na varnostnem področju na določenih zemljepisnih širinah. Malo je verjetno, da nas bodo vodilne države za to uslugo posebej prosile. Toda ob nenehnem posredovanju naših varnostnih izkušenj se bo nekaj tega, seveda če bodo predlogi imeli ustrezno strokovno in znanstveno resnost, vnašalo tudi v dokumente o globalni varnosti.

Najprej pa se moramo v državi sami naučiti razlikovati med čustvi in strokovnostjo. Z vidika čustev in domoljubja je prav, da nove policijske generacije z učnimi načrti posameznih policijskih šol, spominskimi svečanostmi, znanstvenimi in strokovnimi posvetovanji in podobno seznanijo s profesionalnostjo in opredelivtvo za legitimnost narodove volje, ki ju je slovenska policija izkazala od 1.12.1989 pa do 25.10.1991. Za tovrstne dejavnosti Ministrstvo za notranje zadeve že ima ustrezne mehanizme: učiteljski zbor Srednje policijske šole, visokošolske učitelje Visoke šole za notranje zadeve, Raziskovalno enoto VŠNZ, Policijski sindikat in še koga. Za večjo učinkovitost policijskega sistema pa bo dobro, če se bomo otrsli nekaterih zmot ter se odrekli določenim čustvom in kompleksom.

LITERATURA

- ANŽIČ, Andrej (1993): Državnoinformativna služba – novo razmišljanje o starih temah, Zbornik strokovno-znanstvenih razprav, VŠNZ, letnik V., Ljubljana.
- ANŽIČ, Andrej (1994): Vpliv političnih strank na policijo, Politološki dnevi, Dolenjske toplice.
- ANŽIČ, Andrej (1994): Politično nadzorstvo nad varnostnimi službami, Dnevi raziskovalne enote, VŠNZ, Ljubljana.
- ANŽIČ, Andrej (1995): Politična vloga veteranske organizacije slovenske policije, Politološki dnevi, Portorož.
- GORZ, Andre (1983): Security: Against What? For What? Telos.
- GRAD-ŠKERLIJ-VITOROVIČ (1991): Veliki angleško-slovenski slovar, DZS, Ljubljana.
- JANUZZI, Giovanni (1994): The European Union's Common Foreign and Security, NATO Review, No. 6.
- PEČAR, Janez (1993): Polcija jutri – izziv (bližnje) prihodnosti, Zbornik posvetovanja: Polcija na prehodu v 21. stoletje, Ljubljana.
- PEČAR, Janez (1994): Politična kultura nadzorovanja, Teorija in praksa, št. 5-6, Ljubljana.
- PICOOLILLO, Virginia (1993): Servizi Sempre devianti, Il Piccolo, 8.7.1993.
- REBSCHER, Erich (1993): Polizeisysteme in Europa, Kriminalistik.
- RICHELMAN, Luis (1973): Who Rules the Police? New York University Press.
- SCHREIBER, Wolfgang (1991): Polizeiliche zusammenarbeit in einen Europa ohne Granzon, Kriminalistik, No. 6.
- WEST, N. (1990): Games of Intelligence – the Classified Conflict of International Espionage, Coromet Books, Hodder and Stoughton.